

mar-los i, si calia corregir alguna cosa, ho feia fent sentir al comunicant la necessitat de canviar-la, d'ampliar-la, d'aprofundir-la.

Vull, en acabar aquesta necrologia, vincular aquest mestratge a Catalunya, ja que la majoria de la dotzena de doctorands a qui ell va dirigir la tesi doctoral érem fills dels Països Catalans. Ell està en l'origen, encara en l'etapa eixorca del franquisme, d'una nova escola d'història eclesiàstica a Catalunya o, com a ell més li agradava, d'història religiosa. Aporto la meua experiència personal. Fa més de quaranta anys que vaig conèixer el pare Miquel Batllori, arran de ser el director de la meua tesi doctoral. De les entrevistes en sorties sempre engrescat a continuar en la investigació històrica, de vegades força àrida. Era el mestratge d'un home que s'autodefinia «jesuïta atípic, radicalment catòlic liberal i decididament català i democràtic» i afirmava que el seu mètode era el «positivisme agnòstic però no escèptic». Això traspuava en les converses en què alguns hem anat fent criteri sobre moltes coses de la vida, fent realitat la dita que «la història és la mestra de la vida». Acompanyant-ho amb altres dels seus criteris: cap separació entre la cultura religiosa i la cultura profana, història religiosa més que no pas eclesiàstica, militància contra la postura de considerar la cultura eclesiàstica com una subcultura, història de l'Església però amb criteris històrics, no pas teològics.

Joan Bada

JOSEP O'CALLAGHAN MARTÍNEZ (Tortosa, 1922 – Sant Cugat del Vallès, 2001)

Josep O'Callaghan va néixer a Tortosa l'any 1922. Entrà a la Companyia de Jesús el 29 d'octubre de 1940. Els estudis de Filosofia els va fer al Col·legi Màxim dels jesuïtes de Sarrià. Va ser precisament en aquesta etapa de Filosofia quan el P. Josep M. Bover, que estava preparant l'edició crítica del Nou Testament, es va fixar en ell i aviat el va tenir com a ajudant. Probablement, aquest fet influí molt decisivament en la «fal·lera» que el va acompanyar tota la vida: la crítica textual. Després de doctorar-se en Filosofia a la Universitat Central de Madrid (1958), va treure el doctorat en Filologia Clàssica a la Università degli Studi de Milano (1960). Dos anys després era professor de grec bíblic a la Facultat de Teologia de Sant Francesc de Borja (Sant Cugat del Vallès). Allà va posar en marxa el Seminari de Papirologia i creà el Fons Papirològic Palau Ribes. En poc temps i mitjançant alguns viatges (amb l'ajut del seu cunyat Josep Palau Ribes) va anar nodrint l'esmentat fons de papirs adquirits a Egipte quan encara era possible treure'ls d'aquell país. Va ser en aquest temps que va posar en marxa la revista *Studia Papirologica Castroriviana* i la Col·lecció «Papirologica Castroriviana, Studia et Textus», encaminada a la publicació dels originals que havia anat recollint en els seus viatges. Alguns dels textos publicats en aquesta revista i en aquesta col·lecció són obres de gran significació (per exemple, el manuscrit sahídic de Lluç és el manuscrit complet sahídic de Lluç més antic que es conserva).

El pas més important en el seu currículum acadèmic el féu quan va ser nomenat professor de Papirologia, Paleologia Grega i Crítica Textual del Pontifici Institut Bíblic de Roma (1968). La seva vida acadèmica es va centrar en la docència i la investigació en aquell centre: va ser redactor de la revista *Biblica* i finalment degà de l'esmentat Institut (1983). Quan li va arribar la jubilació, va retirar-se al Centre Borja de Sant Cugat, on continuà la seva tasca d'estudi i publicacions fins a l'any 1999. L'estiu d'aquest any va tenir un coma diabètic, que el deixà molt limitat. Morí silenciosament, sense cridar l'atenció, a la infermeria del Centre Borja, el 15 de desembre del 2001.

Al llarg de la seva vida acadèmica, Josep O'Callaghan va publicar un bon nombre d'estudis i articles en revistes especialitzades. Moltes de les seves publicacions significaven l'edició de papirs i pergamins de l'esmentat Fons Palau Ribes. Però la feina més gruixuda del P. O'Callaghan es va donar en el camp de la crítica textual. Invitat a publicar una edició revisada de l'edició crítica del Nou Testament en grec i llatí del P. Josep M. Bover, va decidir d'actualitzar l'aparat crític del text grec, però ensems publicà com a text llatí la neovulgata i va afegir-hi la traducció castellana. En realitat, doncs, va fer una nova edició del text del P. Bover, molt pràctica per a la docència.

És en el camp de la crítica textual on el P. O'Callaghan va fer una proposta realment agosarada. Tot estudiant els textos grecs de la cova 7 de Qumran —és ben conegut que la cova 7 només ens ha llegat textos grecs— a la recerca de noves identifications —només s'havien identificat dos textos dels fragments de la cova 7—, va plantejar la següent proposta: el text de 7Q 5 podia ser un testimoni de Mc 6,52-53. Un cop hagué fet aquesta hipòtesi, fins a quatre fragments de 7Q oferien identifications del Nou Testament. La prudència li va aconsellar de publicar la troballa amb un interrogant: «¿Papiros neotestamentarios en 7Q?»

Aquesta proposta agosarada va marcar un bon nombre d'anys d'investigació del P. O'Callaghan. Ja des de l'inici es varen aixecar veus prou autoritzades en contra de la identificació. Tanmateix, després d'estudiar el text original de primera mà, el P. O'Callaghan es va refermar en la seva proposta. D'aleshores ençà hi ha hagut alguns autors que l'han seguida defensant. Tanmateix, cal reconèixer que la identificació no ha estat acceptada per la majoria d'especialistes.

Val a dir que, malgrat la polseguera que va acompanyar aquells anys de la vida del P. O'Callaghan, la seva persona va restar, com sempre, senzilla i sense pretensions. Fou un treballador infatigable i mai no va tenir vocació de cridar l'atenció. Va portar de la millor manera els intents de manipulació de la seva troballa per part de persones i grups més aviat esbiaixats. Va continuar la seva tasca feixuga i poc agraïda d'especialista en crítica textual del Nou Testament. Els darrers anys de la seva vida va professar cursos de crítica textual a l'Institut de Teologia Fonamental de la Facultat de Teologia de Catalunya i va publicar obres de divulgació sobre la importància de la crítica textual. No va ser mai vençut per la monotonia. El seu temperament i la seva constància eren estris especialment útils per a la tasca que hom li havia encomanat.

Que descansi en pau aquest home senzill i bo, treballador infatigable en aquell camp al qual la Companyia de Jesús el va destinar.

Josep Oriol Tuñí